

УДК 373.5.011.3-051:94]:004.77

РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ДИДАКТИЧНОМУ АРСЕНАЛІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Возна Зоя, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методик навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-3242-3214

E-mail: domar35@ukr.net

Куценко Сергій, кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії та методик навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-8020-2141

E-mail: kutsenka7@gmail.com

У статті проаналізовано можливості використання різноманітних за призначенням та рівнем складності ресурсів мережі Інтернет, необхідних для успішної реалізації інформаційної компетентності суб'єктів навчання на уроках історії. Здійснено загальний огляд онлайн-середовищ, що уможливають поглиблення змісту навчання історії, надання йому нових характеристик, формування практичних навичок роботи з електронними джерелами, створення особистих баз знань учителя. Розкрито особливості інформаційного наповнення запропонованих інтернет-ресурсів та виокремлено тематичні розділи, зміст яких можна імплемувати в процес навчання історії.

Ключові слова: мережа Інтернет, дидактичні електронні ресурси, інформаційно-комунікаційні технології, онлайн-середовище, інформаційна компетентність, інформаційні засоби навчання, особисті бази знань, смарт-освіта.

INTERNET RESOURCES IN THE SCOPE OF DIDACTIC METHODS OF A HISTORY TEACHER

Vozna Zoia, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of World History and Methods of Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-3242-3214

E-mail: domar35@ukr.net

Kutsenko Serhii, PhD in Historical Sciences, Lecturer at the Department of World History and Methods of Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-8020-2141

E-mail: kutsenka7@gmail.com

The rapid development of information and communication technologies in education introduces changes in the professional activity of teachers, which in turn require the ability to use and interact with digital technologies for learning, professional occupation and social participation. The main priority of modern school is the formation of an integral system of universal knowledge, skills and abilities, as well as experience of independent activity and personal responsibility of students, which determine the quality of educational content. However, improving the quality of education should not be at the expense of an additional burden on students, but through the improvement of forms and methods of education, selection of educational content, through the introduction of new educational

technologies. That is why, in order to achieve these goals, it is crucial to master the information tools for the formation of educational skills of students.

The contradiction between the theoretical and practical level of network and electronic resources use for solving educational and cognitive problems in history lessons reveals the need for critical analysis of the validity, reliability and impact of information and data available through digital means, as well as moral, safe and responsible approach to the use of these tools. Such contradiction makes this research relevant to analyze the possibilities of using the various resources on the purpose and level of complexity of the Internet resources necessary for the successful realization of the information competence of the subjects of education in history lessons.

The article analyzes the authors' research on training in cooperation with the Internet technologies use and the essence of innovative educational technologies. A general overview of the online environment (official resources of scientific institutions; specialized historical resources; Internet encyclopedias, resources of libraries, online media for education and upbringing of children, personal websites, sites of museums, etc.), which allows to deepen the content of history teaching, providing it with new characteristics, forming practical skills of working in the field of history.

The leading part of the article is the method of analysis, which makes it possible to identify the main characteristics of online resources, features of information content, selection of thematic sections, the content of which can be implemented in the process of teaching history. The result of the study showed that the Internet has didactic properties that provide additional educational services for subjects of training, in particular, access to catalogs of the world's best libraries, in the world's databases and knowledge bases; make new organizational forms and methods of learning – distance learning, network, didactic, educational games, the method of telecommunications projects, etc.

Keywords: Internet network, didactic electronic resources, information and communication technologies, online environments, information competence, information learning tools, personal knowledge bases, smart education.

Становлення інформаційного суспільства зумовило формування нових вимог до професійної діяльності та підготовки вчителя історії. Сьогодні вчитель історії повинен мати не лише високий рівень фахової компетентності та педагогічної майстерності, але й бути готовим до опрацювання значних масивів історичної інформації, володіти навиками її пошуку, вибору, збереження, відтворення, переробки. Інформатизація освіти вимагає від учителя історії здатності творити та працювати в електронному навчальному середовищі, використовувати сучасні дидактичні електронні та мережеві ресурси як засоби навчання. Вимогою часу є вміння здійснювати комунікацію в професійній субкультурі без просторових обмежень, постійно формально й неформально підвищувати свою компетентність і кваліфікацію.

Аналіз практики свідчить про існуючі в освіті протиріччя, серед яких: протиріччя між потребою створення високоорганізованого інформаційного середовища та низьким рівнем темпів інформатизації освіти; між теоретичним та практичним рівнем доступу до мережевих ресурсів для розв'язування навчально-пізнавальних завдань; між розвитком інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та низьким рівнем особистої вмотивованості педагогів до практичних змін щодо змісту та способів діяльності. Це далеко неповний перелік факторів, які роблять актуальним дослідження ролі мережевих і електронних ресурсів у дидактичному арсеналі учителя та їх впливу на зміст викладання історії.

Мета дослідження – здійснити огляд онлайн-середовищ, розкрити дидактичні можливості електронних ресурсів у навчанні історії.

Сьогодні увага багатьох дослідників, які вивчають способи навчання учнів на уроках історії, зосереджена на дидактичних можливостях мережі Інтернет. Питання

використання мережевих технологій у навчанні історії досліджували в різні часи Ю. Антибура [1], І. Анцібор [2], Н. Дементіївська [3], Д. Десятов [4,5], Ж. Мина [6], Н. Морзе [3], В. Мирошниченко [7], О. Мокрогуз [8], О. Овчарук [9], Н. Олефіренко [10], О. Подобед [11], Н. Понежа [12] та ін. У предметному полі науковців проблеми розміщення, швидкого передавання, редагування матеріалів у віртуальному просторі; дистанційний доступ до різноманітних джерел інформації (сайтів, файлообмінників тощо); обмін миттєвими текстовими повідомленнями, розмови із застосуванням аудіо та відео зв'язку (Viber, Skype тощо) між суб'єктами й об'єктами навчального процесу тощо.

Так, у дослідженні Д. Десятова розкрито можливості кількох сервісів, а саме Delicious (Del.icio.us), Wikiwall, Twiddla, сервісів Google, які можуть бути використані вчителем історії в навчальному процесі [4]. В інших дослідженнях автор розкриває теми використання блогу як медіа-освітньої технології в процесі навчання історії (зокрема, на прикладі теми «Українська РСР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)»); використання віртуальної електронної дошки як засобу організації кооперативної діяльності учнів, комп'ютерного оцінювання учнів на уроці історії та ін. [5].

Ж. Мин та А. Пелешин досліджують особливості інформаційного наповнення інтернет-ресурсів у глобальній комп'ютерній мережі загальною історичною проблематикою. Автори класифікують тематичні історичні вебресурси, виокремлюючи класичні, персональні, «меморіальні» військово-історичної реконструкції, віртуальні музеї та історичні форуми [6]. Важливими у процесі дисемінації досвіду є доробки Н. Дементіївської, яка розкриває можливості мережевих технологій у реалізації навчальних телекомунікаційних проєктів, участь у яких дозволяє учням набувати знання самостійно за допомогою величезних можливостей глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, уміти користуватися набутими знаннями для розв'язання нових пізнавальних і практичних задач, знайомитися з іншими культурами, виховувати відчуття приналежності до єдиної світової спільноти [3, с. 12].

Окремим напрямом досліджень є електронні засоби навчання. Дослідниця проблеми Н. Олефіренко розробила й представила класифікацію електронних дидактичних засобів за їх роллю в навчальному процесі, визначила їх місце в системі засобів навчання та аспекти застосування. Авторка визначила зміст поняття «дидактичний електронний ресурс», визначивши його як програмний засіб, призначений для досягнення дидактичних цілей у навчально-виховному процесі, який створюється та відтворюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і зберігається на електронних носіях [10, с. 131].

Міністерство освіти і науки України оновило Положення про електронні освітні ресурси (ЕОР). Відповідний наказ № 749 від 29 травня 2019 року було зареєстровано в Мін'юсті. Нормативний документ визначає зміст ЕОР як засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і застосовуються в освітньому процесі. Серед ЕОР, які зараз використовуються в школі, назвемо електронні підручники, хрестоматії, довідники, лабораторні практикуми, навчальні посібники, електронні освітні ігрові ресурси, робочі зошити, словники тощо.

Формування української електронної освітньої платформи ще відбувається, що, передусім, робить актуальним використання мережевих технологій у навчальному процесі, до переваг яких віднесемо динамізм, легкість створення, зберігання,

публікації, оновлення та копіювання тощо. Проте перенесення навчального процесу в електронне середовище (поширення смарт-освіти) має певні ризики, серед яких – нестабільність мережі Інтернет, що призводить до зникнення не тільки аматорських сайтів, але й великих проєктів, популярних серед користувачів-освітян. Водночас, організація цифрового використання технологій для потреб викладання та навчання історії потребує критичного аналізу обґрунтованості, надійності та впливу інформації і даних, які доступні через цифрові засоби, а також етичного, безпечного та відповідального підходу до використання цих інструментів педагогами [9, с. 50].

Завдання цієї розвідки – проаналізувати корисні для вчителя історії освітні ресурси, а саме: офіційні ресурси наукових установ; спеціалізовані історичні ресурси; інтернет-енциклопедії, ресурси бібліотек, онлайн-медіа для навчання та виховання дітей, персональні сайти, сайти музеїв тощо.

Зазначимо, що теоретичні та методологічні проблеми дослідження всесвітньо-історичного процесу широко представлені на сайті Інституту історії України НАН України (Режим доступу: <http://history.org.ua/uk>). Зокрема, у розділах «Проекти», «Ресурси» розміщені електронні версії таких періодичних видань: «Український історичний журнал», «Краєзнавство», «Історія України. Маловідомі імена, події, факти», «Міждисциплінарні студії» (Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21SRW=nj&S21SRD=UP&S21STN=1&S21REF=10&S21FM>).

Крім названого, інтернет-ресурс наукової установи пропонує доступ до масиву інформації, зібраної в 10-ти томах Енциклопедії історії України. Особливу вагу має розділ сайту «Інтернет-ресурси», де представлено каталог корисних посилань на персональні сайти істориків, різних наукових та освітніх установ, інтернет-проєктів з історичної тематики (Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=INAV&P21DBN=INAV&S21FMT=brief_inav&S21ALL=%28%3C.%3E%29&S21SRW=nm&S21SRD=UP&S21STN=1&S21REF=15).

До спеціалізованих історичних ресурсів належать сайти, де представлено матеріали інтернет-проєктів, що стосуються певної історичної проблеми. Наприклад, історичним вебпроєктом є «Україна Incognita». Нині він один із найбільш наповнених краєзнавчою інформацією порталів України. Як дидактичний засіб важливим є різноманітна інформація з розділу «Пам'ятки» (Режим доступу: <http://ukrainaincognita.com/rozdily/pamyatky>). Доступними стануть для суб'єктів навчання українські замки, фортеці, храми, палаци, садиби, громадська та житлова архітектура, пам'ятки археології тощо. Особливістю інтернет-ресурсу є те, що інформаційне наповнення сайту можуть формувати його відвідувачі, зокрема вчителі й учні.

«Вікіпедія» – це вільна інтернет-енциклопедія, яка нараховує понад 17 млн. енциклопедичних статей більше, ніж 250 мовами. В інтернет-енциклопедії «Вікіпедія» українська історична проблематика представлена в категорії «Історія України», яка нараховує 47 підкатегорій та 329 окремих статей – від біографій вітчизняних істориків, державних діячів до опису різних подій, що відбувалися на території України в різні періоди. Безперечним ресурсом є категорія «Всесвітня історія», яка нараховує 18 підкатегорій (історія Азії, історія Антарктики, історія Африки, історія Європи, історія за країною, історія Океанії, історія релігії, історія християнства та ін.). Для організації науково-дослідницької роботи учнів на уроках історії зручно

використовувати «Вікіпедію», у середовищі якої школярі, попередньо ознайомившись із правилами написання статей, можуть вносити результати власних досліджень, доповнювати та змінювати матеріали інших авторів. Зауважимо, що вчителю варто звернути увагу на те, що сторінки «Вікіпедії» редагує велика кількість дописувачів, тому достовірність інформації потрібно додатково перевіряти перед використанням, бо одні й ті ж статті в різних мовних редакціях можуть суттєво відрізнитись. Наприклад, зміст статей «Бабин Яр», «Київська Русь», «Українська Національна революція (1648–1676 рр.)» в російській редакції суттєво відрізняється від української версії.

Зауважимо далі про те, що повнотекстові аналогові електронні матеріали з історії вчитель може знайти в окремих тематичних розділах бібліотек «Ізборник», «Національна історична бібліотека України», «УКРАЇНІКА» та ін. Зупинимось на деяких із названих ресурсів.

«ІЗБОРНИК» – це проєкт електронної бібліотеки, де представлені писемні джерела з історії України IX–XVIII ст. (українські літописи, хроніки, житія, апокрифи, граматики, лексикони, історично-мемуарна проза, перекладні та поетичні твори тощо). Зазначені матеріали порталу (Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>) представлені в 9 тематичних розділах: «Літописи», «Мовознавство», «Історія», «Давня українська література», «Тарас Григорович Шевченко», «Політологія», «Літературознавство», «Граматики та лексикони», «Історичні мапи». Проєкт постійно розвивається та доповнюється новими матеріалами.

Важливим для істориків є також сайт Національної історичної бібліотеки України, де в розділі «Електронна бібліотека «Історична спадщина України»» (Режим доступу: <http://nibu.kiev.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi>) розміщено електронні документи – рідкісні та цінні видання з фонду Національної історичної бібліотеки України, які можна переглядати та завантажувати у форматах pdf, flash-публікацій, djvu. Для зручності пошуку потрібних книг цей розділ поділено на декілька тематичних підрозділів: «Історія України до 1917 р.», «Історія України у 1917–1939 рр.», «Історія Києва», «Генеалогія», «Історія науки та освіти в Україні», «Видання церковно-слов'янською мовою», «Видатні особистості» «Статистичні джерела України». Є декілька способів пошуку інформації в цій колекції: шукати за ключовими словами тексту, за автором, за назвою документа. У розділі «Інформаційні ресурси у вільному доступі» представлено посилання на електронні ресурси як найбільших бібліотек світу, так і найвизначніших українських електронних колекцій. Наприклад, у цьому розділі є посилання на електронну бібліотеку з історії та культури Європи (Europeana). На сайті бібліотеки у вільному доступі для перегляду представлено до 2 000 000 найменувань матеріалів англійською, французькою, німецькою, іспанською та іншими мовами з фондів музеїв, архівів, бібліотек та інших закладів культури Європи. На інтернет-ресурсі розміщено цифрові копії книг, газет, рукописів, відео- та аудіоматеріалів, карт, фотографій і картин, створених за останні 2000 років історії Європи, що відображають різні аспекти її культури. Сайт має російськомовний інтерфейс, пошук документів здійснюється за ключовими словами, типом документа, автором, заголовком, датою публікації, мовою публікації, країною публікації.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у 2017 р. ініціювала та розпочала створення інтегрованого ресурсу «Електронна бібліотека «УКРАЇНІКА»» (Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR>)

&P21DBN=ELIB) – зведеного бібліографічного та електронного ресурсу всієї документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі з широкими можливостями представлення на сайтах бібліотек, архівів, наукових установ у глобальній світовій мережі. Повнотекстові електронні версії опублікованих робіт з історичної тематики (стародруки, рідкісні видання, літописи, статті, монографії, дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук) представлено в декількох розділах, структурованих за певними тематичним напрямками: «Пам'яткознавство», «Військова справа», «Історія», «Етнографія», «Церква. Релігія», «Біографістика», «Джерелознавство».

Окремо треба звернути увагу на відеоплатформу YouTube, де є можливість переглядати та завантажувати короткі відеоролики, повнометражні документальні та художні фільми на історичну тематику [4, с. 124]. За добірками різного відеоконтенту є можливість познайомитися з ключовими подіями будь-якого періоду історії нашої держави, дізнатися більше про відомих діячів минулого. У пошуковій системі YouTube за запитом «Історія України» з фільтром «канал» станом на 2019 р. можна знайти 5000 каналів, в описі яких зустрічаються ці ключові слова. За рейтингом відвідування одне із перших місць посідає канал «Українська історія», зареєстрований у липні 2015 р., де завантажено 242 відеоролики, які набрали 445 303 перегляди. На каналі розміщено цикл навчально-освітніх фільмів, створених у рамках проєктів «Країна. Історія українських земель», «Невідома Україна», «Україна. Становлення нації», «Обличчя української історії», «20 кроків до мрії», «Історія України» і присвячених розгляду відомим та маловідомим подіям із історії України.

Не можна оминати увагою онлайн-медіа для навчання та виховання дітей в Україні. Прикладом є сайт «ОСВІТОРІЯ» (Режим доступу: <https://osvitoria.media/>), який надає доступ учителю до сучасних інтернет-ресурсів різної тематики. Тут можна знайти відеолекції з розробок засобів навчання, а саме: коміксів, настільних ігор, ментальних карт, логічних схем, візуального мистецтва як навчального інструмента. На сайті розміщена добірка 10-ти вітчизняних художніх фільмів, за якими можна вчити історію, серед яких: «Людина з кіноапаратом» (1929 р.); «Легенда про княгиню Ольгу» (1983 р.); «Голод 33» (1991 р.); «Століття Якова» (2016 р.) та ін. На сайті представлено чимало різних підбірок статей з питань імплементації інтернет-ресурсів у навчальний процес. Окрім названого, сайт пропонує перелік найбільш популярних у вчителів онлайн-сервісів: Learning Apps – сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи; сервіси Google – карти, презентації, Google Sites, додаток Google Arts & Culture тощо; інтерактивні дошки Padlet, Linoit; Kahoot – сервіс для створення інтерактивних навчальних вправ; генератори QR-кодів (Plickers, qrcoder.ru); Wordart, Wordle – сервіси для створення хмаринки слів; Geogebra – для викладання математики; YouTube – для перегляду роликів за темою уроку та завантаження створених учнями робіт.

Засобом навчання є також інші онлайн-сервіси Canva (для візуалізацій матеріалу); Timeline, ThingLink (дозволяють додавати на фото текст та інтерактивні мітки); Ourboox (електронна книжка), Icoograms 3D Map Designer, додаток доповненої реальності Futurio; Mindmeister – для створення ментальних карт; PhET для інтерактивних симуляцій; Glogster для інтерактивних презентацій, а також ресурси з медіаграмотності – Медіа Драйвер та гра «Медіаграмотна місія».

Приклад використання названих онлайн-сервісів подає вчителька історії Наталя Понежа з м. Першотравенськ. Для учнів 10 класу було організовано квест «Невідоме про відомих». Під час роботи учні створювали картинку-мотиватор через сервіс IMGonline та онлайн-карту з мітками за допомогою Google-maps. Вчителька робила заготовки до окремих завдань, використовуючи можливості спільної роботи у хмарних сервісах Google, давала учням необхідні посилання та готові завдання (наприклад QR-коди, які треба було відсканувати). Під час вивчення теми – «Універсали Центральної Ради» – учні за допомогою Mindmeister склали ментальні карти про причини, зміст та наслідки універсалів [12, с. 6].

Спеціалізовані онлайн-ресурси для учителя історії пропонує громадська спілка «Освіторія». 1. Histogramy (Режим доступу: <http://histography.io/>) – сайт, на якому наочно представлена інформація про хронологію розвитку історично значимих подій для людства від часу створення Землі до сучасності. 2. «Моя Україна» – мобільний додаток, у якому зібрано понад 600 питань із 10 різноманітних сфер знань про Україну (історія, культура, географія, наука, спорт тощо). 3. Historypin (Режим доступу: <https://www.historypin.org/en/>) – інтернет-ресурс, створений користувачем архівів історичних фотографій, відео-, аудіозаписів і особистих спогадів. Головною ідеєю ресурсу є формування вміння накладати історичні фотографії і порівнювати їх із сучасними об'єктами, розташованими на певній місцевості.

Важливими освітніми ресурсами, які допомагають учителю підготуватися до уроку, є методичні та персональні сайти педагогів. Серед персональних сайтів – ресурс вчителя історії Валерія Прадуна (Режим доступу: <https://sk-istoriya.jimdofree.com/>). Інформаційне наповнення ресурсу в основному представлено розробками уроків, матеріалами з позаурочної діяльності, підручниками, посібниками з історії України та всесвітньої історії, електронними атласами, науковими статтями, монографіями, посиланнями на цифрові освітні ресурси, відеоматеріалами, презентаціями, роботами учнів тощо.

Корисними для учителів є персональні сайти науковців. Прикладом є сайт доктора історичних наук Павла Гай-Нижника (Режим доступу: <http://www.hai-puzhnyk.in.ua/>). Розділ «Книги» містить значний об'єм електронних версій монографій, рецензій, енциклопедичних видань, переважно більшості з історії України ХХ–ХХІ ст. Цікавими є розділи сайту «Статті», «Поезія», «Дописи у Facebook», «Україна», «Виступи в ЗМІ», де представлені різні теми науковця: «Сучасні історики й історична наука», «Київські історії: Павло Петрович Скоропадський – гетьман всієї України», «Діалоги поколінь крізь призму погляду історика» та ін.

Для розвитку просторової компетентності учнів стануть у нагоді історичні карти-онлайн, оскільки школа відчуває брак паперових мап. Знайти карти України практично по всіх досліджуваних періодах можна на таких сайтах: 1) Історичні мапи на сторінці «Ізборник» (Режим доступу: <http://litopys.org.ua/links/inmaps.htm>); 2) Карти – Phoenicis Project (Режим доступу: <https://phoenicis.com.ua/maps-history.html>). Корисним для вчителя стане ресурс Thing Link, який, крім готових мап, пропонує алгоритм їх редагування і створення нових, дозволяє наносити на зображення інтерактивні мітки (текст, посилання на інші ресурси, зображення, відео).

Окремо варто зазначити про педагогічний потенціал музеїв. Так, на сайті Національного музею історії України (Режим доступу: <https://nmiu.com.ua/>) користувач

може із легкістю відшукати інформацію про експонати, які відображають історію України від найдавніших часів до сьогодення. Головна сторінка сайту має такі розділи: «Про музей», «Сплануйте візит», «Експозиції», «Для сім'ї», «Ігри», «Освіта і наука», «Блог», «Крамничка». Розділ «Освіта і наука» подає інформацію про виїзні заняття-лекції для школярів, методичні рекомендації з використання зображень експонатів на уроках історії, розробки майстер-класів із виготовлення трипільських та козацьких оберегів, листівок-вишиванок тощо. У розділі «Ігри» є можливість в онлайн-режимі грати в гру «Пазли», яка допомагає пізнавати історію шляхом відтворення зображень музейних експонатів.

Окремо звернемо увагу на такий засіб навчання, як віртуальні екскурсії. Завдяки мережевим ресурсам учитель може проводити для класу віртуальні тури, відвідавши, наприклад, сайт щоденної всеукраїнської газети «День», на якому є розділ «Віртуальні музеї України» (Режим доступу: <http://incognita.day.kyiv.ua/web-proekt-ukrayina-incognita.html>). Віртуальні екскурсії в музеях України були створені в рамках іншого історичного вебпроєкту «Україна Incognita». Є можливість переглянути музейні фонди Національного музею Тараса Шевченка, музею Григорія Сковороди, Національного музею Народного Мистецтва Гуцульщини та Покуття, музею М. С. Грушевського, музею Гетьманства, Національного художнього музею України, Львівського музею історії релігій. Віртуальні екскурсії музейними експозиціями допоможуть учням відчутти колорит епохи, спробувати себе в ролі дослідників [11, с. 27].

Ознакою інформатизації освіти є те, що професіонали та поціновувачі історії створюють власні інтернет-сайти, які пропонують навчальні тексти, відео та звукові файли, фотографії, карти, схеми, які можна використовувати як дидактичний ресурс уроку. Для прикладу назвемо сайти: LikБез. Історичний фронт (Режим доступу: <http://likbez.org.ua/ua/information-source>); Локальна історія (Режим доступу: <http://localhistory.org.ua/>); Козаки – історія лицарства (Режим доступу: <https://kozaku.in.ua/video/>). На сайті «LikБез. Історичний фронт» представлена інформація, що розвінчує міфи російської пропаганди про історію України від часів Київської Русі до сучасності. Метою інтернет-проєкту «Локальна історія» є дослідження минулого крізь призму історії окремих місцевостей, міст та сіл. На ресурсі представлено аудіо- та відеоматеріали спогадів старожилів – сучасників та очевидців важливих історичних подій.

Останній у переліку сайт присвячений історії козацтва. Головне завдання інтернет-ресурсу розробники вбачають у тому, щоб пропагувати використання елементів козацької педагогіки вчителями. Тут широко представлена інформація про відомих козацьких діячів, спогади про козацьку минувшину, записані безпосередньо козаками чи їх нащадками, матеріали з історії козацької зброї й обладунків, представлено ілюстрації та статті, присвячені маловідомим фактам про козацьке життя («Козаки та мальтійський хрест», «Судочинство на Січі», «Козацька чайка», «Козацький підводний човен» та ін.). Важливе значення також має розділ «Відео про козаків», у якому розміщено фільми різних жанрів.

Пропонує ресурси й Асоціація учителів історії та суспільних дисциплін «Нова доба» (Режим доступу: <https://www.novadoba.org.ua/>). Авторські колективи асоціації розробляють шкільні навчальні програми, підручники, посібники для вчителів і публікують навчально-методичні матеріали з проблем історичної та громадянської освіти. Вони забезпечують науково-методичну та організаційну підтримку під час

викладання історії і громадянської освіти в школах України через створення онлайн-версій шкільних підручників та онлайн-компонентів існуючих шкільних курсів. До послуг учителя й учнів підручники «Разом на одній землі. Історія України багатокультурна»; «Сучасні дискусії про Другу світову війну»; «Спільна історія. Діалог культур»; «3D демократії: думаємо, дбаємо, діємо» та ін.

Отже, сьогодні в арсеналі вчителя історії є достатньо онлайн-ресурсів, що сприяють росту його професійної компетентності та інформаційної складової предметної компетентності учнів. Використання під час навчання історії зазначених сайтів сприяє формуванню не тільки спеціальних, але й універсальних навиків учнів. Уміння добирати, аналізувати й перетворювати інформацію, робити логічні висновки, використовувати різні знакові системи й абстрактні моделі, аналізувати ситуацію з різних кутів зору, розуміти загальний контекст і приховане значення історичних текстів – це неповний перелік здатностей, які посилюють інформаційний компонент історичних компетентностей учнів. Запропонований перелік онлайн-ресурсів для вчителя не є статичним, тому в умовах розбудови єдиної освітньої електронної бази знань вимагає від учителя постійного моніторингу дидактичних можливостей інтернет-контенту. Перспективи дослідження вбачаємо у розробці рекомендацій щодо оволодіння інформаційно-цифровою компетенцією учнями, що є неможливим без практики віртуального спілкування та використання різноманітних ресурсів мережі Інтернет на уроках історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антибура Ю. Медіаконтент на уроках історії в загальноосвітніх школах України: перспективи та ризики використання. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2017. Вип. 5(4). С. 78–88.
2. Анцібор І. М. Використання Інтернет-мережі на уроках історії для підвищення якості знань студентів. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 1. С. 66–70.
3. Дементієвська Н. П., Морзе Н. В. Телекомунікаційні проекти: стан та перспективи. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 1999. № 4. С. 12–19.
4. Десятов Д. Л. Використання мережевих технологій у процесі навчання історії в школі. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Історія та географія»*. 2012. Вип. 46. С. 123–127.
5. Десятов Д. Л. Використання мережевих технологій як засобу організації кооперативної діяльності учнів в процесі навчання. *Історія та правознавство*. 2013. № 28. С. 2–5.
6. Мина Ж. В., Пелецишин А. М. Інтернет-ресурси історії України в глобальній комп'ютерній мережі: інформаційне наповнення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія*. 2014. № 809. С. 104–109. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> (дата звернення: 05.01.2020).
7. Мирошниченко В. О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності (для спеціальності – Історія): навч. посіб. / за ред. Баханова К. О. К.: Центр учбової літератури, 2015. 296 с.
8. Мокрогуз О. П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні історії. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*. Вип. 24: Педагогічні науки. Миколаїв, 2009. С. 76–87.
9. Овчарук О. В. Цифрова педагогіка в підготовці вчителя XXI століття. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 28 лютого 2018 р.)*. К.: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. С. 50–53.
10. Олєфіренко Н. В. Дидактичні електронні ресурси у системі сучасних засобів навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 33. С. 129–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_33_39 (дата звернення 01.02.2020).

11. Подобед О. Віртуальні навчальні екскурсії історичними просторами України та зарубіжних країн. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 6. С. 27–29.
12. Понежа Н. О. Практична медіаосвіта: творчі завдання для роботи з візуальними та аудіовізуальними медіапродуктами на уроках історії: навч.-метод. посіб. Першотравенськ, 2019. 73 с. URL: http://www.aup.com.ua/ml/Praktichna_mediaosvita_Poneja_N.pdf (дата звернення: 11.02.2020).

REFERENCES

1. Antybura, Yu. (2017). Mediakontent na urokakh istorii v zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrainy: perspektyvy ta ryzky vykorystannia. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 5(4), 78–88 [in Ukrainian].
2. Antsibor, I. M. (2016). Vykorystannia Internet-merezhi na urokakh istorii dlia pidvyshchennia yakosti znan studentiv. *Tavriiskyi visnyk osvity*, 1, 66–70 [in Ukrainian].
3. Dementiivska, N. P., Morze N. V. (1999). Telekomunikatsiini proekty: stan ta perspektyvy. *Kompiuter v shkoli ta simi*, 4, 12–19 [in Ukrainian].
4. Desiatov, D. L. (2012). Vykorystannia merezhevykh tekhnolohii u protsesi navchannia istorii v shkoli. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. "Istoriia ta heohrafiia"*, 46, 123–127 [in Ukrainian].
5. Desiatov, D. L. (2013). Vykorystannia merezhevykh tekhnolohii yak zasobu orhanizatsii kooperatyvnoi diialnosti uchniv v protsesi navchannia. *Istoriia ta pravoznavstvo*, 28, 2–5 [in Ukrainian].
6. Myna, Zh. V., Peleshchyn, A. M. (2014). Internet-resursy istorii Ukrainy v hlobalnii kompiuternii mrezhi: informatsiine napovnennia. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Derzhava ta armii*, 809, 104–109. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/> [in Ukrainian].
7. Myroshnychenko, V. O. (2015). Vykorystannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii: formuvannia multymediinoi kompetentnosti (dlia spetsialnosti – Istoriia). Bakhanova K. O. (Ed.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
8. Mokrohuz, O. P. (2009). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u vykladanni istorii. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu*. Mykolaiv: MDU, Issue, 24, 76–87 [in Ukrainian].
9. Ovcharuk, O. V. (2018) Tsyfrova pedahohika v pidhotovtsi vchytelia XXI stolittia. *Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. K.: Instytut informatsiinykh tekhnolohii i zasobiv navchannia NAPN Ukrainy, 50–53 [in Ukrainian].
10. Olefirenko, N. V. (2014). Dydaktychni elektronni resursy u systemi suchasnykh zasobiv navchannia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota*, 33, 129–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_33_39 [in Ukrainian].
11. Podobied, O. (2012). Virtualni navchalni ekskursii istorychnymy prostoramy Ukrainy ta zarubizhnykh krajin. *Istoriia v suchasni shkoli*, 6, 27–29 [in Ukrainian].
12. Ponezha, N. O. (2019). Praktychna mediaosvita: tvorchi zavdannia dlia roboty z vizualnymy ta audiovizualnymy mediaproduktamy na urokakh istorii. Pershotravensk. URL: http://www.aup.com.ua/ml/Praktichna_mediaosvita_Poneja_N.pdf [in Ukrainian].